

Stà il dir destin da blers: ir en l'ester u emigrar

La Terra Grischuna cun insaquants aspects impressiunants

■ **(anr/gc) Numerus Grischuns èn emigrads en il decurs dals davos 400 onns. Il dumber exact resta nunenconuschent. Plirs èn ids da sai anora, auters sfurzadamain. Il Grischun era uschè da dir terra povra e d'emigrants.**

Mellis han tschertgà lur fortuna a l'ester, en diversas professiuns e differents pajais – ils ins cun success, auters mains. La Terra Grischuna 4/2016 dat ina invista e survista generala cun mussar ils fatgs e preschentar singuls destins, era cun bellas illustraziuns.

Giu il Schuob ed en l'America

Davent da la fin dal 18. secul èn blers uffants da la Surselva, uschè numnads Schuobacheclers, ids en piazza giu en la

regiun dal Lai Bodan (Schuob). Dals 1'017 schuobacheclers da 1850 derivavan per sumeglia 158 da Val S. Pieder e 62 da Trun. Sco paja dev'igl in nov vestgi da lavurdis e dumengias, per il temp davent dal favrer fin s. Martin. Quests uffants eran totalmain exponids a las lunas da lur patruns.

Fin l'emprima Uiera mundiala era il Grischun in tipic pajais d'emigrants, pli sa tractavi d'uschè numnads «fugitivs ord raschuns economicas». Quants Grischuns ch'èn emigrads fin 1930 en l'America na san ins betg. Ord la Val Schons eri – en il decurs dad 80 onns – 735 persunas. Da la vischnanca da Tujetsch èn 300 persunas idas da quai temp en l'America. Là han ellas chattà eturn

il Lake Badus (South Dakota) ina nova patria. Blers eran vegnids sfurzads d'emigrar pervi da la misergia che reveva da lez temp tar nus.

Divers destins

Impressiunantamain ha Florin Clemente Lozza (1870-1919), da Marmorera, retenì en in diari da 350 paginas sut il tìtel «Blers projects, bleras speranzas e bleras tribulaziuns» tut quai ch'el ha evenimentà en l'exteriur. Blers emigrants èn daventads bainstants e reputads, auters han fatg naufragi, èn morts u returnads stads partids da chasa.

Na sulet pastiziers, ma era hoteliers han scrit en l'exteriur istorgia. Ils Seilers

da Zermatt e César Ritz da Niederwald (Goms) han procurà per in bun image tras ereger e manar cun success hotels en l'exteriur. Il medem vala era per Albert Hassler, da Maladers, tras cumprar e modernisar il Hotel Hassler a Roma.

Auters han fatg carriera militar, sco Gion Rest Coray, da Laax, en Ollanda e pli tard en servetsch dal Papa. Ses figl Pieder Coray è stà il davos ufficier en l'antieriur stadi papal, vegnì conquistà da las truppas da Garibaldi ed integrà en l'Italia unita. El ei vegnì sutterrà 1930 a Laax. – Georg Berni, da Val S. Pieder, stà schuobachecler, è emigrà pli tard en l'America, ha fatg rauba e regalà a la plaiv da Val 1890 in zain. – Menziunà è plinavant in emigrant, numnadamain l'artist

Carl Albert von Salis. El ha creà sias obras tant a l'ester sco a chasa. Oz è el bunamain emblidà. Dapreschent èn ses maletgs da contemplar en la Chesa Salis a Bever.

In chapitel che dat da pensar

Sura èn inditgads be insaquants avis al ritg cuntegn da la nova ediziun da la Terra Grischuna. Els èn dentant suffizients per dar invista en il per part trist chapitel da l'emigraziun grischuna durant tschientaners. Quella sort è stada collida cun fatgs, aventuras ed eveniments che dattan anc oz da pensar. Ussa ch'i va bain cun nus, èsi bun da regurdar al dir dir destin da tants dals noss che han stuì ir davent per temp u emigrar per adina.